

Yakın İlişkilerde Sadakat: Bağlanma, Sosyal Değişim ve Yatırım Teorileri Bağlamında Çok Boyutlu Bir Değerlendirme

Loyalty in Close Relationships: A Multidimensional Perspective from Attachment, Social Exchange, and Investment Theories

 Bahadır Şahin Kamas¹, Tolga Seki²

¹Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya

Öz

Bu derleme çalışması, yakın ilişkilerde sadakat olgusunu açıklamada üç temel kuramsal yaklaşımı bağlanma teorisi, sosyal değişim teorisi ve yatırım modeli karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Sadakat; güven, bağlılık ve sürekliliği içeren çok boyutlu bir değer olarak kavramsallaştırılmış ve bu değerle ilişkili psikolojik ve davranışsal süreçler söz konusu teoriler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bağlanma teorisi, bireylerin erken dönem bağlanma örüntülerinin yetişkinlik dönemindeki ilişki doyumu ve sadakat eğilimleri üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Sosyal değişim teorisi, bireylerin ilişkilerde ödül-maliyet dengesine göre rasyonel kararlar aldığını savunmakta ve sadakati fayda ve alternatiflerin değerlendirilmesi üzerinden açıklamaktadır. Yatırım modeli, sadakati; ilişki doyumu, alternatiflerin kalitesi ve ilişkiye yapılan yatırımların büyüklüğünün etkileşimi ile şekillenen bir bağlılık dinamiği olarak kavramsallaştırmaktadır. Çalışmada ayrıca, dijitalleşmenin ve değişen toplumsal yapının bu kuramsal yaklaşımlar üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Son yıllarda yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, sosyal medya kullanımı, dijital mahremiyet, çevrimiçi kıskançlık ve flört uygulamalarının sadakat üzerindeki etkilerine işaret etmektedir. Tüm teorilerin sadakati açıklamadaki katkıları karşılaştırmalı olarak analiz edilmiş; bağlanma teorisinin psikolojik derinliği, sosyal değişim teorisinin rasyonel yapısı ve yatırım modelinin ilişkisel sürdürülebilirliğe yaptığı vurgu ortaya konmuştur.

Anahtar sözcükler: Sadakat, bağlanma teorisi, sosyal değişim teorisi, yatırım modeli, yakın ilişkiler

ABSTRACT

This review study comparatively examines three fundamental theoretical approaches attachment theory, social exchange theory, and the investment model in explaining the phenomenon of loyalty in close relationships. Loyalty is conceptualized as a multidimensional value encompassing trust, commitment, and continuity, and the psychological and behavioral processes associated with this value are evaluated within the framework of these theories. Attachment theory emphasizes the influence of individuals' early attachment patterns on adult relationship satisfaction and tendencies toward loyalty. Social exchange theory argues that individuals make rational decisions in relationships based on a reward-costbalance, explaining loyalty through the evaluation of benefits and alternatives. The investment model conceptualizes loyalty as a commitment dynamic shaped by the interaction of relationship satisfaction, the quality of alternatives, and the magnitude of investments made in the relationship. The study also evaluates the effects of digitalization and changing social structures on these theoretical approaches. Findings from recent research indicate the effects of social media use, digital privacy, online jealousy, and dating applications on loyalty. The contributions of all three theories to explaining loyalty are comparatively analyzed, revealing the psychological depth of attachment theory, the rational structure of social exchange theory, and the investment model's emphasis on relational sustainability. I

Keywords: Loyalty, attachment theory, social exchange theory, investment model, close relationships

Giriş

İnsan yaşamında en temel sosyal yapı taşlarından biri olan yakın ilişkiler, bireyin psikolojik, duygusal ve sosyal gelişiminde belirleyici bir rol oynamaktadır. Aile, arkadaşlık ve romantik bağlar gibi yakın ilişkiler; bağlılık, güven, sadakat ve karşılıklı olma gibi kavramlarla örülüdür. Bu ilişkilerin nasıl başladığı, nasıl sürdürüldüğü ve ne zaman sonlandığı, psikoloji disiplini başta olmak üzere birçok sosyal bilim alanında uzun yıllardır araştırma konusu olmuştur. Özellikle bireylerin romantik ilişkilerde gösterdikleri davranışları anlamaya yönelik teorik yaklaşımlar, ilişkisel süreçlerin karmaşıklığını açıklamakta önemli bir işlev görmektedir (Finkel ve Eastwick 2015, Mikulincer ve Shaver 2016).

Bağlanma teorisi (Bowlby 1969,1973, Hazan ve Shaver 1987) sosyal değişim teorisi (Homans 1958, Thibaut ve Kelley 1959, Blau 2017) ve Rusbult'un (1980) yatırım modeli, yakın ilişkileri anlamada başvuru kuramsal çerçeveler arasında yer almaktadır. Bağlanma teorisi, bireylerin erken dönem deneyimlerinin yetişkinlik ilişkilerine etkisini vurgularken (Fraley ve Shaver 2000, Mikulincer ve Shaver 2016); sosyal değişim teorisi, ilişkileri fayda-maliyet dengesi çerçevesinde açıklamaktadır (Emerson 1976, Cropanzano ve Mitchell 2005). Yatırım modeli ise bu iki yaklaşımın öğelerinden beslenerek, ilişkisel bağlılık ve sadakat olgularına daha bütüncül bir açıklama sunmayı hedeflemektedir (Finkel ve ark. 2002, Le ve Agnew 2003).

Bu derleme çalışmasının amacı; söz konusu üç teoriyi karşılaştırmalı bir biçimde ele alarak, onların ilişkisel bağlılık ve sadakat kavramlarını açıklamadaki yeterliliklerini ortaya koymaktır. Ayrıca günümüzün dijitalleşen dünyasında, kuramların geçerlilik ve uygulanabilirlik düzeyleri değerlendirilmiştir. Böylece, yakın ilişkiler psikolojisine teorik bir katkı sunulması ve ilişkisel dinamiklerin daha derinlikli biçimde anlaşılması hedeflenmektedir.

Bu çalışma, nitel bir derleme (literatür taraması) çalışmasıdır. Derleme çalışmaları, belirli bir konuya ilişkin daha önce yapılmış bilimsel araştırmaları sistematik biçimde analiz ederek, alandaki bilgi birikimini sentezlemeyi amaçlamaktadır (Cronin ve ark. 2008). Bu doğrultuda çalışmada, yakın ilişkiler bağlamında başvuru üç temel kuramsal yaklaşım olan bağlanma teorisi, sosyal değişim teorisi ve yatırım modeli incelenmiş; bu kuramların temel varsayımları, ilişkisel bağlılık ve sadakat kavramlarını açıklama düzeyleri ve günümüz toplumsal bağlamındaki açıklayıcılıkları ele alınmıştır.

Sadakat

Sadakat en geniş tanım olarak, samimi ve güvenilir bir dostluğu, içten bir bağlılığı ifade eder; duygu ve hislerde kararlılığı, sadakatsizlikten uzak durmayı ve gerçeğe bağlılığı kapsar (Korlaelçi 1992). Türk Dil Kurumu'na (2025) göre sadakat, içten bağlılığı, sağlam ve güçlü bir dostluğu ifade etmektedir. Sadakat, bir bireyin bir kişiye, gruba ya da kuruma yönelik geliştirdiği içten ve gönülden bağlılık biçiminde de tanımlanabilir. Bu tür bir bağlılık hisseden bireyler, güçlü bir aidiyet duygusu geliştirir ve bir bütünün parçası olma arzusunu derinden hissederler (Adler ve Adler 1988).

Sadakatin anlamca olumsuz karşılığı olan sadakatsizlik (rıza olmaksızın yaşanan çok eşlilik, aldatma, zina, sapkın davranışlar, çift eşlilik ya da birden fazla ilişki kurma biçiminde görülebilir), bir çift arasındaki duygusal ya da cinsel bağlılığın ihlalidir ve bu durum genellikle öfke, cinsel kıskançlık ve rekabet gibi duygusal tepkilere neden olur (Regan 2015). Aldatmanın tanımı, çiftler arasındaki ilişkiye ve o ilişkiden beklenen kurallara göre değişkenlik gösterebilir. Özellikle evliliklerde, taraflar arasında duygusal ve cinsel sadakatin doğal olarak beklendiği varsayılır. Bu sadakatin ihlali olan aldatma; öfke, ihanet hissi, depresyon, özgüven kaybı ve hatta travma sonrası stres bozukluğu gibi ciddi psikolojik etkilere yol açabilir (Gunther 2017). Ayrıca hem kadınlar hem de erkekler, aldatmanın topluma yansımaları durumunda sosyal sonuçlarla karşı karşıya kalabilir; ancak bu sonuçların şiddeti ve türü, kişinin cinsiyetine göre değişebilir (Boyce ve ark. 2016).

Sadakat ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında; Bashirpour ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında evlilikte aldatma eğiliminin bireysel, evlilik, aile, manevi ve sosyal olmak üzere beş ana faktörden kaynaklandığı; evlilik kategorisinde ise düşük eş desteği, düşük doyum, olumsuz iletişim ve yapıcı etkileşim eksikliğinin öne çıktığı belirlenmiştir. Labrecque ve Whisman'ın (2020) boylamsal araştırmasında, evlilik dışı ilişki

yaşayan bireylerin iki yıl içinde ayrılma veya boşanma olasılığının beş kat daha yüksek olduğu, evlilik dışı ilişkinin yakın bir arkadaşla olması durumunda ise evliliğin bitme ihtimalinin daha güçlü olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu bireylerin evlilik doyumlarının daha düşük olduğu saptanmıştır. Alaçam'ın (2020) araştırmasında, evli bireylerde büyülenmeci narsisizm ile aldatma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak narsizmin "hak iddia etme" alt boyutunun aldatma eğilimiyle pozitif yönde ilişkili olduğu; bu kişilik özelliği arttıkça aldatma eğiliminin de yükseldiği belirlenmiştir. Ayrıca, kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek aldatma eğilimine sahip olduğu saptanmıştır.

Gezer'in (2022) çalışmasında, evli öğretmenlerde aldatma eğilimi ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların, evlilik doyumunu anlamlı biçimde yordadığı bulunmuştur. Bulgular, bu iki değişkenin artmasının evlilik doyumunu düşürdüğünü göstermektedir. Özkur'un (2022) araştırmasında, yetişkinlerde aldatma niyeti arttıkça duygusal özyeterliliğin azaldığı belirlenmiştir. Ayrıca, cinsel tutumun "onaylayıcılık" ve "araç olarak değerlendirme" boyutlarındaki artış, aldatma niyetini yükseltirken; "doğum kontrolü" ve "paylaşım" boyutlarındaki artış ise bu niyeti azaltmaktadır. Ergün'ün (2022) 216 evli bireyle yürüttüğü çalışmada, romantik ilişkilere yönelik rasyonel olmayan inançlar ve çatışma eğilimi arttıkça aldatma eğiliminin de yükseldiği bulunmuştur.

Bağlanma Teorisi

John Bowlby, 20.yüzyılın ortalarındaki çalışmalarıyla bağlanma teorisini geliştirmiştir. Bu teori, bireylerin bağ kurma ihtiyacını, biyolojik ve psiko-sosyal olarak ele almaktadır (Bowlby 1969). Bowlby, nesne ilişkileri kuramından etkilenmiştir; fakat sonraları, Freudyen yaklaşımların anneden ayrılma etkilerini yeterince açıklayamadığını düşünerek bağlanma teorisini geliştirmiştir (Thompson 2002). Bu kuram temel varsayım olarak; bireylerin doğuştan getirdikleri bağlanma sistemleri aracılığıyla yakınlık, güvenlik ve bakım arayışı içerisinde olduklarını ileri sürer (Bowlby 1973). Bağlanma teorisinin ana kavramları arasında bağlanma figürü, içsel çalışma modelleri, güvenlik arayışı ile bağlanma stilleri bulunmaktadır. Bu kavramlardan biri olan içsel çalışma modeli; bireyin kendisine ve diğerlerine dair olan zihinsel temsillerini açıklamaktadır. Aynı zamanda bu temsiller, bireyin ilişkilerindeki beklentilerini ve davranışlarını yönlendirmektedir (Bowlby 1973).

Bağlanma davranışı, çocukların özellikle stresli hissettiği anlarda, bakım verenleriyle temasa geçmelerini sağlayan içgüdüsel bir eğilim olarak ifade edilebilir (Cassidy ve ark. 2013). Ainsworth ve arkadaşları (1978), Bowlby'e ait kuramsal çerçeveyi 12-18 aylık bebekler ve anneleri ile deneysel olarak test etmiştir. Bu teste 26 anne-bebek çifti katılmış, testin sonucunda, "güvenli", "kaygılı" ve "kaçıngan" olmak üzere üç farklı bağlanma stili tanımlanmıştır. İfade edilen bu bağlanma örüntüleri, erken dönem bakım deneyimlerine göre şekillenmekte ve ileri dönemlerdeki romantik ve sosyal ilişkilere yön vermektedir (Ainsworth ve ark. 1978, Hazan ve Shaver 1987). Mikulincer ve Shaver (2016), bağlanmayı yalnızca çocukluk dönemine özgü bir kavram olarak ele almamak; yaşam boyu devam eden kişilerarası etkileşimlerde temel bir psikolojik ihtiyaç olarak ele almaktadır.

Bağlanma teorisi, sağlıklı bağ örüntülerini açıklamakla birlikte, ilişkilerde yaşanan bozulmaları da anlamaya çabalar. Bu kapsamda "bağlanma yaralanmalarından" söz edilebilir. Bu kavram, romantik ilişkilerde güveni derinden sarsan travmatik olayları ifade eder. Johnson'a (1996) göre bağlanma yaralanmaları; bireylerin duygusal ihtiyaç anlarında, partnerlerinden yeterli desteği görememeleri sonucunda oluşan derin güven kırılmalarıdır. Bu anlarda bireyler; eşinin kendisini anlamadığını, önemsemediğini veya eşi tarafından terk edildiğini düşünebilirler. Eşe yönelik oluşan bu algı, ilişkiye ait temel bağlanma dinamiklerini bozabilmektedir. Herman (1992), bağlanma yaralanmaları için; ihanet, terk edilme veya duygusal ihmale maruz kalma örnek durumlarını göstermiştir. Ona göre bu örnekler, insan bağlarının ihlaline dayanan deneyimlerdir. Bağlanma yaralanmaları; ilişkinin duygusal kalitesi ve bireylerin genel bağlanma güvenlerini zedelemekte olduğundan uzun vadeli bazı etkilere de sahiptir. Bu etkiler arasında, bireylerin ilişki doyumlarının ve bağlılık düzeylerinin olumsuz etkilenmesi bulunmaktadır (Simmons ve ark. 2009). Bu kapsamda bağlanma teorisi, ilişkilerdeki duygusal kırılmaları açıklamada önemli bir çerçeve sunarken, özellikle terapötik müdahalelerde yol gösterici bir işleve sahiptir (Johnson 1996).

Bağlanma teorisi ile ilgili yapılan araştırmalarda; Ayyıldız ve Elkin (2016), güvenli bağlanmanın öfkeyle başa çıkmada işlevsel olduğunu ortaya koymuştur. Karabacak ve Demir (2017), güvenli bağlanma ile kişisel başarı, özgürlük ve yalnızlıktan hoşlanma arasında anlamlı ilişkiler bulmuştur. Soğancı (2017), kaygılı ve kaçınmacı bağlanmanın ilişki doyumunu azalttığını; güvenli bağlanan bireylerin ise daha yüksek ilişki doyumu yaşadığını belirtmiştir. Subaşı ve Kazan (2020) güvenli bağlanmanın zihinsel becerilerle pozitif, kaygılı ve kaçınmacı bağlanmanın ise negatif ilişkili olduğunu saptamıştır. Widom ve arkadaşları (2018), çocuklukta fiziksel istismar ve ihmal yaşamış bireylerde kaygılı bağlanma stiline daha yaygın olduğunu ve bu bireylerde depresyon, kaygı ile düşük özsaygının da yüksek olduğunu belirtmiştir. Bender ve Ingram (2018), güvenli bağlanmanın öz yeterlilik ve öz bakım davranışlarını olumlu yönde etkilediğini, kaygı boyutunun ise bu ilişkileri olumsuz etkilediğini bulmuştur. Nonnenmacher ve arkadaşları (2016), depresyon tanısı olan annelerde güvenli bağlanma oranının düşük, düzensiz bağlanmanın ise yüksek olduğunu; bu bağlanma stiline anne-çocuk bağı üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğu ve bu etkide depresyonun aracı rol oynadığını ortaya koymuştur.

Sosyal Değişim Teorisi

Sosyal değişim teorisi, bireylerin sosyal ilişkilerinde sergiledikleri davranışları, ödül-maliyet dengesi içerisinde açıklamaya çalışan sosyal psikolojik bir yaklaşımdır. Teorinin temel varsayımını; bireylerin sosyal ilişkilerinde maksimum kazanç, minimum maliyet ilkesine göre hareket ettikleri düşüncesi oluşturmaktadır (Thibaut ve Kelley 1959). Bu bakış açısına göre, bireylerin ilişkilerinin sürdürülebilirliği için, ilişkilerde rasyonel kararların alınması ve davranışların karşılıklı fayda üzerine kurulu olması gerekmektedir.

Sosyal değişim teorisi, başlangıçta Thibaut ve Kelley (1959) ve Homans (1961) tarafından ortaya atıldıysa da, Blau (2017) tarafından geliştirilerek daha geniş sosyal sistemlere ve örgütsel bağlamlara uyarlanmıştır. Blau'ya (2017) göre, bireylerarası gerçekleşen sosyal alışveriş, karşılıklılık ilkesini içerir. Bu ilke zamanla, normlara, beklentilere ve bağlılığa dönüşür.

Teori temel varsayım olarak; bireylerin ilişkide kalıp kalmayacaklarına karar verirken, alternatif seçenekleri ve elde ettikleri ödülleri karşılaştırdıklarını ileri sürmektedir (Nickerson 2022). Çünkü teoriye göre, tatmin edici bir ilişki demek; maliyeti düşük, getirisi ise yüksek olan ilişki demektir. Kankanhalli ve arkadaşları (2005), bireylerin ilişkilerindeki kazanımlarını değerlendirirken, duygusal kazanımlarla beraber maddi ve sosyal kazanımları da göz önünde bulundurdıklarını ifade etmektedirler. Emerson (1976) sosyal değişim için; bireylerarası yükümlülükler oluşturan, karşılıklılık ve denge üzerine kurulu bir teori tanımlaması yapmıştır.

Ödül, maliyet, karşılaştırma düzeyi, alternatiflerin kalitesi ve karşılıklılık kavramları sosyal değişim teorisine ait kavramlardır. Bir ilişkiden elde edilen olumlu sonuçlar ödülü; zaman, emek ve stres gibi, bireyler tarafından olumsuz görülebilecek kavramlar ise maliyeti ifade etmektedir. Karşılaştırma düzeyi ise; toplumsal normlara ve bireyin geçmiş deneyimlerine göre, bir ilişkinin tatmin edici olup olmadığını değerlendirmeye yönelik bir kriterdir (Thibaut ve Kelley 1959). Alternatiflerin kalitesi, bireyin şimdiki ilişkisinin haricinde, erişebileceği daha iyi ilişki ihtimallerini ifade etmektedir. Bu kapsamda Swift ve Virick (2013), sosyal etkileşimlerdeki karşılık verme eğilimlerinin, bireylerarası sorumluluk ve bağlılıkları artırdığını ifade etmektedir. Sosyal değişim teorisi, kişilerarası ilişkilerin yanı sıra örgütsel bağlamda da geçerliliği olan bir teoridir. Örgütsel davranış alanında sosyal değişim teorisi; çalışanların iş yeri aidiyeti, algıladıkları destek ve karşılıklı olma beklentileri gibi faktörleri açıklamada etkili olmuştur (Cropanzano ve Mitchell 2005).

Zhang ve arkadaşları (2025) yaptıkları çalışmada, bireylerin bilgi paylaşımı konusundaki tutumlarının, ilişki içinde duyulan güvene ve elde edilen faydaya bağlı olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu bulgular, bilgi paylaşımı ve saklama davranışlarının sosyal değişim teorisi çerçevesinde, ödül-maliyet değerlendirmesiyle açıklanabileceğini göstermektedir. Sengoz ve arkadaşları (2025) sosyal değişim teorisi çerçevesinde turist rehberlerinin rolünü araştırdıkları çalışmalarında, tur rehberlerinin yalnızca bilgi aktaran kişiler değil, aynı zamanda turistler, yerel halk ve kamu kurumları arasında güven ve karşılıklı olma temelli ilişkileri yöneten araçlar olduklarını belirtmiştir. Görüşmelerle desteklenen bulgular, rehberlerin sürdürülebilir turizmde çok paydaşlı ilişkilerin merkezinde yer aldığını göstermektedir. Ahn ve arkadaşları (2025) perakende

çalışanlarının yapay zekâ hizmet kalitesine yönelik algılarının yenilikçi hizmet davranışları üzerindeki etkisini incelemiş; özellikle güvenilirlik ve empatinin bu davranışları arttırdığını saptamışlardır. Ayrıca, yapay zekâ sistemlerinin çalışan ihtiyaçlarına uyum sağlayabilme kapasitesi bu etkiyi güçlendirmiştir. Çalışmalar genel olarak, çalışanların ve bireylerin sosyal ilişkilerinde karşılıklı olma ve fayda esaslı değerlendirmelerle hareket ettiklerini ve bu ilişkilerin sosyal değişim teorisi kapsamında anlamlı şekilde açıklanabileceğini göstermektedir.

Yatırım Modeli

Yatırım modeli, sosyal değişim teorisinin bir uzantısı olarak Rusbult (1980) tarafından geliştirilmiştir. Bu model, romantik ilişkilerde, bireylerin bağlılıklarını açıklamak amacıyla sistematik bir çerçeve sunmaktadır. Model, kuramsal temel olarak kaynağını, Thibaut ve Kelley (1959) tarafından geliştirilen sosyal değişim teorisine ait "karşılaştırma düzeyi" ve "alternatifler için karşılaştırma düzeyi" kavramlarından almaktadır. Bununla birlikte Rusbult, bu çerçevenin bireylerin ilişkilerindeki bağlılıklarını açıklamada yetersiz kaldığını savunmuş ve üçüncü bir değişken olarak "yatırım" kavramını modeline eklemiştir. Böylece bireylerin ilişkideki bağlılıkları; yalnızca ilişkideki tatmin düzeyleri ve alternatiflerin çekicilikleriyle ilgili değil, aynı zamanda bireylerin ilişkilerine yaptıkları yatırımlarla da alakalıdır (Rusbult 1980).

Modelin temel varsayımına göre, bireyler ilişkiyi sürdürme kararlarını üç faktör üzerinden şekillendirmektedirler: ilişkiden elde edilen tatmin, alternatiflerin kalitesi ve ilişkiye yapılan yatırım. İlişki tatmini; bireyin hâlihazırdaki ilişkisinden beklentilerinin ne ölçüde karşılandığıyla ilgilidir. Aynı zamanda bireyin; duygusal, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının ne ölçüde karşılandığını yansıtır (Rusbult 1980, Rusbult 1983). Alternatiflerin kalitesi, bireyin mevcut ilişkisinin dışında erişebileceği daha iyi partner seçeneklerini yansıtır (Rusbult ve ark. 1982, Rusbult 1983). İlişkiye yapılan yatırım ise, geri dönüşü zor olan unsurların birikimidir. Bu unsurlar arasında; zaman, emek, maddi kaynaklar, sosyal çevre ve duygusal bağ bulunmaktadır (Rusbult 1983, Rusbult ve Buunk 1993, Rusbult ve Van Lange 2003). Yatırım modeli, bu üç faktörün etkileşimiyle bireyin bağlılık ve sadakat düzeyini açıkladığını öne sürmektedir (Rusbult ve ark. 1998).

Modele göre; bireyler ilişkilerini sürdürmede yalnızca kısa vadeli tatmine veya dışsal koşullara göre hareket etmezler. İlişki esnasında biriktirilen yatırımların psikolojik ağırlığı da ilişkilerin sürdürülmesinde önem taşımaktadır. Bundan dolayı model, özgünlük taşımaktadır. Bir çalışmaya göre; yüksek yatırım düzeyi ve düşük alternatif kalitesi durumunda, ilişkide bağlılık düşük olsa bile bireyler ilişkilerini sürdürmeye eğilimli davranmışlardır (Rusbult ve ark. 1982). Sonraları, bu model, uzun vadeli ilişkisel bağlılık süreçlerini açıklamak için genişletilmiş; bağlılığın davranışsal ve bilişsel yönleriyle de ilişkilendirilmiştir (Rusbult ve Buunk 1993).

Yapılan çalışmalarda; Finkel ve arkadaşları (2002), yatırım modelinin yalnızca ilişkinin devamlılığını açıklamadığını belirtmişlerdir. Onlara göre yatırım modeli; sadakat, özveri, affetme ve kriz yönetimi gibi davranışları açıklamada da güçlü bir değişkendir. Onlara göre, ilişkide kalma kararında bağlanma ve affetme birlikte etkili olmakla beraber, sadece uyum ya da duygusal bağlılık yeterli olmamaktadır. Büyüksahin ve Hovardaoğlu (2007) güven duygusunun ilişki doyumunu, bağlılık ve özgeci aşk gibi faktörlerin ise ilişkiye yapılan yatırımları anlamlı şekilde yordadığını bulmuştur. Ayrıca, flört eden bireylerin evli veya nişanlı bireylere kıyasla ilişki doyumu ve yatırımlarının daha düşük olduğu ve alternatifleri daha cazip algıladıkları görülmüştür. Yılmaz ve Hovardaoğlu (2015), sosyal ortamda kendini olumlu gösterme eğiliminde olan bireylerin daha fazla ilişki sorunu yaşadıklarını ve alternatif ilişkileri daha çekici bulduklarını ortaya koymuştur. Terzi ve Işık (2017) mutlu evli bireylerin ilişkilerine daha çok bağlandıklarını, yatırımlarının yüksek olduğunu ve alternatifleri cazip bulmadıklarını belirlemiştir.

Sadakat Değeri Bağlamında Teoriler

Sadakat, kişiler arası ilişkilerde güven, bağlılık ve süreklilik gibi temel unsurları içeren, çok boyutlu bir değer olarak değerlendirilmektedir (Stanley ve ark. 2004). Bu değer oluşumu ve sürdürülebilirliği, bireyin geçmiş yaşantıları, ilişkilerden beklentileri ve duygusal gereksinimleriyle yakından ilişkilidir (Mikulincer ve Shaver 2016).

Bağlanma Teorisi ve Sadakat

Bağlanma teorisi ve sadakat değeri arasındaki ilişkiyi yansıtabacak çalışmalar incelendiğinde Taran (2023), yetişkin bireylerin romantik ilişkilerinde bağlanma stilleri ile ilişki doyumlarının anksiyete düzeyleriyle ilişkisini incelemiştir. Bulgular, güvenli bağlanma stili ile ilişki doyumu arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Öte yandan, kaygılı ve kaçınan bağlanma stillerinin hem ilişki doyumunu hem de psikolojik istikrarı olumsuz yönde etkilediği; bu bağlanma örüntülerine sahip bireylerde sadakat davranışlarının zayıf ve tutarsız olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, anksiyete düzeyinin hem bağlanma biçimlerini hem de ilişki doyumunu negatif yönde etkilemesi, sadakat üzerinde dolaylı bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir. Özellikle 6-9 yıl süren uzun süreli ilişkilerde kaygılı bağlanmanın azalması, ilişki süresiyle birlikte duygusal güvenlik ve sadakat düzeylerinde artış olabileceğine işaret etmektedir. Körner ve arkadaşları (2022) tarafından yürütülen bir çalışmada, bağlanma stillerinin affetme davranışı üzerindeki etkisi heteroseksüel çiftler üzerinde incelenmiştir. Araştırma sonuçları, güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin hem kendi affetme eğilimlerinin yüksek olduğunu hem de partnerlerinin affetme davranışlarını olumlu yönde etkilediklerini ortaya koymuştur. Saplantılı bağlanma stiline sahip bireylerde ise affetme yalnızca kendileri açısından pozitif yönde ilişkilidir; partnerin affetme davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Ayrıca, çiftlerin bağlanma stillerinin benzer olup olmamasının affetme üzerinde doğrudan etkili olmadığı belirlenmiştir.

Sagone ve arkadaşları (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, yetişkin bağlanma stilleri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki yaş grupları (genç yetişkinler ve yetişkinler) ve ilişki durumu (bekâr ve ilişkisi olan bireyler) açısından değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, ilişkisi olan bireyler, bekârlara kıyasla daha yüksek düzeyde psikolojik iyi oluş bildirmiştir. Bekâr bireylerde, yakınlıktan rahatsızlık duyma, ilişkileri önemsiz görme ve kaçınma gibi bağlanma eğilimlerinin daha yaygın olduğu görülmüştür. Ayrıca, bu bireylerde psikolojik iyi oluş; güvenli bağlanma ile orta düzeyde ve pozitif, onaylanma ihtiyacına dayalı bağlanma ile ise güçlü ve negatif yönde ilişkilidir. İlişkisi olan bireylerde de onaylanma ihtiyacı, psikolojik iyi oluşu güçlü bir şekilde olumsuz yönde yordayıcı bir değişken olarak öne çıkmaktadır. Doerfler ve arkadaşları (2024) tarafından yürütülen çalışmada, romantik ilişkilerde bireylerin akıllı telefonlarına erişim paylaşımının karşılıklı güvene dayandığı belirtilmiştir. Çalışmada, çiftlerin birbirlerinin cihazlarına erişim sahibi oldukları, ancak bu erişimin sınırları konusunda açık bir toplumsal uzlaşa bulunmadığı vurgulanmıştır. Katılımcıların çoğu, şeffaflık ve gizlilik konusundaki kararlarının temelinde güvenin yer aldığını ifade etmiştir. Bununla birlikte, dijital mahremiyet sınırlarının ihlal edilmesinin, partnerler arası güven kaybına ve sadakat algısının zedelenmesine yol açabileceği belirtilmiştir.

Sosyal Değişim Teorisi ve Sadakat

Literatür incelendiğinde, sosyal değişim teorisi temelli çalışmaların büyük ölçüde çalışma yaşamı, örgütsel bağlılık ve lider-çalışan etkileşimleri gibi örgütsel bağlamlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Buna karşın, romantik ilişkiler bağlamında sosyal değişim teorisi çerçevesinde yürütülen araştırmaların sayıca sınırlı olduğu ve bu alanda teorik açıklıkların bulunduğu dikkat çekmektedir.

Putra ve arkadaşları (2025) gerçekleştirdikleri çalışmada, dijital bankacılıkta kullanılan Süper Uygulamaların müşteri-marka etkileşimi, marka güveni ve sadakati üzerindeki etkilerini sosyal değişim teorisi çerçevesinde incelemişlerdir. Yürütülen araştırmada, algılanan akıcılık ve entegrasyon kalitesinin müşteri-marka etkileşimini ve sadakati artırdığı; güvence kalitesinin ise marka güvenini güçlendirdiği bulunmuştur. Ayrıca, marka güveninin sadakat üzerinde aracı bir rol oynadığı saptanmıştır. Rajâa ve Mekkaoui (2025) tarafından yapılan çalışmada, sosyal değişim teorisi temelinde algılanan örgütsel destek, prosedürel adalet ve güvenin; çalışan performansı, gönüllü işten ayrılma ve finansal sonuçlar üzerindeki etkileri sistematik bir derleme ile incelenmiştir. Scopus veri tabanında 1986-2023 yılları arasında yayımlanan 71 makaleye dayanan araştırma, bu faktörlerin çalışan bağlılığı ve verimliliğini artırarak kurumsal başarıyı desteklediğini göstermiştir. Güvenin iş birliği ve sadakat açısından kritik olduğu, insan kaynakları performansının ise bu ilişkilerde aracı rol oynadığı vurgulanmıştır. Hsiao ve arkadaşları (2023) çalışmalarında, çalışanların kültürel yeterliliklerinin müşteri deneyimi ve gelecekteki davranışsal niyetleri üzerindeki etkisini sosyal değişim teorisi çerçevesinde incelemişlerdir. Araştırmada, servis personelinin kültürel farkındalık, kültürel bilgi ve

kültürel becerilerinden oluşan üç boyutlu kültürel yeterlilik yapısının, misafir minnettarlığı aracılığıyla müşterilerin gelecekteki davranışsal eğilimlerini nasıl etkilediği test edilmiştir. Avustralya'daki lüks otellerde kültürlerarası hizmet deneyimi yaşayan müşterilerden elde edilen veriler, kültürel farkındalık ve kültürel becerilerin misafir minnettarlığını artırdığını; bu minnettarlığın ise müşterilerin yeniden tercih etme ya da önerme gibi olumlu davranışlarını güçlendirdiğini ortaya koymuştur.

Yatırım Modeli ve Sadakat

Beauparlant ve arkadaşları (2023) tarafından yürütülen çalışmada, yatırım modelinin yalnızca romantik ilişkilerde değil, bekâr kalma tercihlerine yönelik bağlılığı açıklamada da geçerli olup olmadığını incelenmiştir. İki örnekleme yürütülen araştırmada, bekârlıktan duyulan doyum ve yapılan yatırımın bekârlığa bağlılıkla pozitif; ilişkiye girme gibi alternatiflerin ise negatif ilişki gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca, beklenen doyum ve planlanan yatırım da bağlılıkla anlamlı biçimde ilişkilirken, toplumsal normların etkisi görülmemiştir. Psikolojik iyi oluşla bağlılık arasında ise anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Tran ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan çalışmada, elde edilen veriler doğrultusunda, bağlılık ile modelin üç temel öncülü olan doyum, yatırımların büyüklüğü ve alternatiflerin kalitesi arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Meta-analiz bulgularına göre, bağlılıkla en güçlü ilişki doyum düzeyinde gözlenmiş, bunu yatırımların büyüklüğü ve alternatiflerin kalitesi takip etmiştir.

Brozowski ve arkadaşları (2022) çalışmalarında, yatırım modelinin aseksüel bireylerin romantik ilişkilerindeki sadakat düzeylerini açıklamadaki geçerliliğini incelemişlerdir. Araştırmaya, romantik ilişki içinde olan 485 aseksüel birey katılmış ve yatırım modelinin temel bileşenleri olan ilişki doyumu, ilişkiye yapılan yatırım, alternatiflerin kalitesi ve bağlılık düzeyi değerlendirilmiştir. Bulgular, doyum ve yatırım düzeyinin yüksek, alternatiflerin ise daha az cazip olması durumunda bağlılığın arttığını göstermiştir. Mikkelsen ve Ray (2024) tarafından yürütülen çalışmada, romantik ilişkilerde belirsizliğin bağlılık dinamikleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmaya katılan 343 yetişkinin verileri üzerinden yapılan analizler, ilişkisel belirsizliğin ilişki doyumu, yatırım düzeyi ve bağlılık ile negatif; alternatiflerin kalitesi ile ise pozitif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, ilişkisel belirsizlik, doyum ile bağlılık arasındaki ilişkiyi anlamlı şekilde zayıflatan bir düzenleyici değişken olarak belirlenmiştir. Doyum ve bağlılık arasındaki güçlü ilişki, yalnızca belirsizliğin düşük olduğu durumlarda gözlenmiş; belirsizlik arttıkça bu ilişki zayıflamış ve istatistiksel olarak anlamsız hale gelmiştir.

Yakın ilişkilerde sadakati açıklamada kullanılan kuramsal yaklaşımların güçlü ve sınırlı yönlerini bütüncül olarak görebilmek amacıyla karşılaştırmalı bir tablo hazırlanmıştır. Tablo 1'de, söz konusu üç kuramın temel varsayımları ve sadakat ile ilişkileri sunulmuştur.

Tablo 1. Yakın ilişkilerde sadakat açısından kuramsal yaklaşımların karşılaştırılması				
Model	Temel varsayımı	Sadakat ile ilişkisi	Güçlü yönleri	Sınırlılıkları
Bağlanma teorisi	Erken dönem bağlanma deneyimleri, ilişki örüntülerini etkiler.	Güvenli bağlanma, güven ve duygusal istikrar sağlayarak sadakati artırırken kaçınan ve kaygılı bağlanma sadakatte zayıflığa neden olur.	Psikolojik derinlik sağlar, duygusal güvenliği açıklar.	Kültürel çeşitliliği ve dijital bağlamları sınırlı yansıtır.
Sosyal değişim teorisi	İlişkilerde ödül-maliyet dengesi önemlidir.	Sadakat, ödül fazla ve maliyet düşüğe artar.	Rasyonel karar süreçlerini vurgular.	Duygusal boyutu dışarda bırakabilir.
Yatırım modeli	İlişkiye yapılan yatırım, bağlılık düzeyini belirler.	Yatırım arttıkça sadakat eğilimi yükselir.	Uzun vadeli bağlılık için güçlü açıklamalar sunar.	Duygusal yakınlık gibi faktörleri yeterince kapsamayabilir.

Günümüz Bağlamında Uygulanabilirlik

Yakın ilişkileri kapsayan bağlanma teorisi, sosyal değişim teorisi ve yatırım modeli; teorik bilgilerin yanı sıra günümüzün toplumsal dinamiklerini yansıtan işlevsel açıklamalar sunmaktadır. Günümüz çağı; bireysel

değerlerin çeşitlendiği, dijitalleşmenin hız kazandığı ve toplumsal cinsiyet rollerinin değişime uğradığı bir zaman dilimidir (Bauman 2007). Bu kapsamda, söz konusu teoriler, günümüzde ilişkilerin kurulması, sürdürülmesi ve sonlandırılması aşamalarında yol gösterici bir rehberlik görevi üstlenebilmektedir (Sprecher 1998, Rusbult ve Van Lange 2003).

Yapılan çalışmalar incelendiğinde, Eichenberg ve arkadaşları (2024), sosyal medya bağımlılığı ile güvensiz bağlanma stilleri arasında anlamlı ilişkiler bulmuş; özellikle kaygılı ve kaçınan bağlanan bireylerin sosyal medyayı daha yoğun ve işlevsel şekilde kullandıklarını göstermiştir. Stöven ve Herzberg (2020) güvensiz bağlanan bireylerin sosyal medyayı kaygıdan kaçınma, onay arama ve dolaylı yakınlık kurma gibi amaçlarla kullandığını belirtmiştir. Arpacı ve arkadaşları (2017), kaçınan ve kaygılı bağlanmanın nomofobi düzeyini artırdığını, düşük farkındalık düzeyinin bu ilişkiyi güçlendirdiğini ortaya koymuştur. Sun ve Miller (2023), kaçınan bağlanma stiline sahip bireylerin akıllı telefona daha fazla bağlandığını, öz-düzenleme sorunları yaşadığını ve yüz yüze sosyal etkileşimleri ihmal etmeye daha yatkın olduklarını göstermiştir. Levine ve Stekel (2016), ergen kızların teknolojiyi yalnızca iletişim için değil, bağ kurma ve ilişkileri sürdürme aracı olarak da kullandıklarını; teknolojinin temel bağlanma işlevlerini destekleyebildiğini vurgulamıştır.

Sullivan (2021), romantik ilişkilerde bağlanma kaygısı ile çevrimiçi kıskançlık arasındaki ilişkiyi, bireylerin çevrimiçi iletişime yönelik olumsuz tutumları bağlamında incelemiştir. Çalışmada, bağlanma kaygısı yüksek bireylerin, sosyal medya gibi dijital ortamlarda karşılaşılan belirsiz durumlara daha yoğun kıskançlık tepkileri verdikleri bulunmuştur. Ancak bu ilişkinin, çevrimiçi iletişime yönelik olumsuz tutumları düşük olan bireylerde daha güçlü olduğu görülmüştür. Yani çevrimiçi iletişimi daha olumlu değerlendiren bireyler, bağlanma kaygısı yüksekse, dijital ortamda daha fazla duygusal, bilişsel ve davranışsal kıskançlık yaşamaktadır. Liu ve Ma (2019), bağlanma kuramı çerçevesinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında, çevrim içi sosyal destek ve gelişmeleri kaçırma korkusunun (FoMO), güvensiz bağlanma ile sosyal ağ bağımlılığı arasındaki ilişkide oynadığı aracılık rolünü araştırmışlardır. Çinli üniversite öğrencilerinden oluşan 463 kişilik örnekleme yürütülen çalışmada, kaygılı bağlanma ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişki hem çevrim içi sosyal destek hem de FoMO aracılığıyla açıklanmıştır. Öte yandan, kaçınan bağlanma ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişki yalnızca çevrim içi sosyal destek aracılığıyla ve negatif yönde gerçekleşmiştir.

Sosyal değişim teorisi, bireylerin ilişkilerini fayda-maliyet temelli (Thibaut ve Kelley 1959, Homans 1961, Blau 2017) değerlendirmesi nedeniyle çevrim içi flört uygulamaları ve dijital ilişkilerde açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Tsui (2022) tarafından yürütülen çalışmada, flört uygulamalarına yönelik olumlu tutumların, arkadaşlık ve romantik ilişkilerde daha yüksek doyum ve benlik saygısıyla ilişkili olduğu, ilişki doyumunun benlik saygısı üzerinde tam aracılık yaptığı ve cinsiyet farklılıklarının anlamlı olduğu saptanmıştır. Ahn ve arkadaşları (2025) çalışma bulgularında, yapay zekâ teknolojilerinin çalışanların yenilikçi davranışlarını etkilediğini saptamıştır. Bu doğrultuda, yapay zekânın empati ve güvenilirlik gibi özelliklerinin bu davranışları artırdığı, uyarlanabilirliğin ise bu etkiyi güçlendirdiği belirlenmiştir.

Fox ve Moreland (2015), yaptıkları çalışmada, Facebook kullanıcılarının platformla ilişkili olumsuz psikolojik ve ilişkisel deneyimlerini incelemişlerdir. Odak grup görüşmeleri yoluyla elde edilen veriler, kullanıcıların kıskançlık, mahremiyet ihlali, sosyal karşılaştırma ve ilişkisel gerilim gibi çeşitli stres kaynaklarıyla karşılaştığını göstermiştir. Katılımcılar, bu olumsuzluklara rağmen sosyal bağları sürdürme, onay alma ve gelişmeleri kaçırmama gibi nedenlerle platformu kullanmaya devam ettiklerini belirtmişlerdir. Bu bulgular, sosyal değişim teorisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireylerin Facebook kullanımına ilişkin kararlarını ödül-maliyet dengesi üzerinden şekillendirdiklerini ortaya koymaktadır. Facebook'un sunduğu bağlantılılık, görünürlük ve kalıcılık gibi özellikler hem ödülleri hem de maliyetleri artırmakta; bu durum da bireylerde çelişkili ve stresli deneyimlerin yaşanmasına neden olabilmektedir. Huang ve arkadaşları (2024), çevrim içi flört platformlarında müşteri sadakatini algılanan değer kuramı çerçevesinde ele alarak, memnuniyetin bu ilişkide aracı rol oynayıp oynamadığını incelemişlerdir. 352 kullanıcıyla yürütülen çalışmada, yapısal eşitlik modellemesi sonuçları, algılanan değer hem doğrudan hem de memnuniyet aracılığıyla sadakati anlamlı şekilde yordadığını göstermiştir. Özellikle deneyimsel faydalar sadakati en güçlü biçimde desteklerken, algılanan riskler algılanan değeri olumsuz etkilemiştir. Bu bulgular, sosyal değişim teorisi bağlamında değerlendirildiğinde, kullanıcıların çevrim içi platformlara olan sadakatlerinin elde ettikleri faydalar ile katlandıkları maliyetler arasındaki dengeye göre şekillendiğini göstermektedir.

Yatırım modeli, bireylerin uzun süreli ve özellikle mesafe içeren ilişkilerde bağlılıklarını, ilişkiye yaptıkları duygusal, zamansal ve maddi yatırımlarla açıklar (Rusbult 1980,1983). Özmeriç (2024) tarafından yürütülen çalışmada, uzak mesafe romantik ilişkilerde ilişki doyumu, yatırım büyüklüğü, alternatiflerin kalitesi, önemsenme algısı ve mutluluk paylaşımının bağlılık üzerindeki etkileri incelenmiştir. Sonuçlara göre, özellikle ilişki doyumu, yatırım büyüklüğü ve önemsenme algısı bağlılığı anlamlı şekilde artırırken; alternatiflerin kalitesi etkili olmamıştır. Bu değişkenler birlikte bağlılıktaki varyansın %53,4 düzeyinde açıklamıştır. Sharabi ve Timmermans (2021) çevrim içi flört uygulamalarında yatırım modelini kullanarak kullanıcı bağlılığını ve hesap silme eğilimlerini incelemiştir. Bulgular, flört uygulamasına daha yoğun katılımın bağlılık düzeyini artırdığını ve hesap silme olasılığını azalttığını göstermiştir. İlişki doyumu, alternatiflerin kalitesi ve yatırımlar bu süreçte aracı rol oynamıştır. Katılımcılar uygulamaya daha fazla zaman ve emek verdikçe, ilişkilerine daha çok bağlandıkları görülmüştür.

Tartışma

Bu çalışmada, bağlanma teorisi, sosyal değişim teorisi ve yatırım modelinin günümüz ilişkisel dinamiklerini açıklamadaki işlevselliği incelenmiş; özellikle dijitalleşme, bireysel değerlerin çeşitlenmesi ve toplumsal cinsiyet rollerindeki dönüşüm bağlamında teorilerin geçerliliği değerlendirilmiştir. Bulgular, her üç teorisinin de çağın sosyal gerçeklikleriyle uyumlu bir şekilde yorumlandığında, romantik ilişkilerde sadakati anlamada güçlü açıklamalar sunduğunu ortaya koymaktadır.

Bağlanma teorisi perspektifinden, dijital platformların bireylerin bağlanma örüntüleri ile etkileşimi dikkat çekmektedir. Eichenberg ve arkadaşları (2024), güvensiz bağlanma stillerinin sosyal medya bağımlılığı ile ilişkili olduğunu; Sullivan'ın (2021) çalışması ise bağlanma kaygısı yüksek bireylerin çevrimiçi kıskançlığa daha yatkın olduklarını göstermektedir. Bu durum, bağlanma örüntülerinin yalnızca yüz yüze etkileşimlerde değil, çevrim içi bağlamlarda da sadakat davranışlarını şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, günümüzde sadakat olgusunu anlamak için dijital mahremiyet, çevrim içi iletişim tutumları ve teknoloji aracılı bağlanma biçimlerinin dikkate alınması gerekmektedir (Liu ve Ma 2019, Sun ve Miller 2023).

Sosyal değişim teorisi bağlamında, dijital ilişkiler ve çevrim içi flört uygulamaları önemli bir inceleme alanı sunmaktadır. Fox ve Moreland'ın (2015) çalışması, sosyal medya kullanımının hem ödül (bağlantılılık, görünürlük) hem de maliyet (kıskançlık, mahremiyet ihlali) boyutlarını artırdığını göstermiştir. Huang ve arkadaşları (2024) ise çevrim içi flört platformlarında sadakatin, algılanan fayda ve maliyet dengesine dayalı olarak şekillendiğini vurgulamaktadır. Bu bulgular, sosyal değişim teorisinin fayda-maliyet analizi temelinde dijital çağın ilişkisel dinamiklerine uyarlanabilirliğini doğrulamaktadır.

Yatırım modeli açısından, Özmeriç'in (2024) bulguları, uzak mesafe ilişkilerde yatırım büyüklüğü, ilişki doyumu ve önemsenme algısının bağlılığı güçlü biçimde yordadığını; Sharabi ve Timmermans'ın (2021) çalışması ise çevrim içi flört uygulamalarında yapılan yatırımların kullanıcı bağlılığını artırdığını ortaya koymaktadır. Bu durum, dijital bağlamda bile, zaman, emek ve duygusal yatırımın sadakati destekleyen temel unsurlar olmaya devam ettiğini göstermektedir. Bununla birlikte, Mikkelsen ve Ray'in (2024) bulguları, ilişkisel belirsizliğin yüksek olduğu durumlarda yatırım ile bağlılık arasındaki ilişkinin zayıfladığını ortaya koyarak, dijital ortamların yarattığı belirsizliklerin sadakati olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir.

Sonuç

Sadakat çok boyutlu bir değer olup güven, bağlılık ve sürekliliği kapsamaktadır. Güvenli bağlanma sadakati güçlendirirken, kaygılı ve kaçınan bağlanma tarzları sadakati zayıflatmakta; ayrıca bu bağlanma örüntüleri dijital ortamdaki sadakat davranışlarını da etkilemektedir. Sosyal değişim teorisi, sadakati ödül-maliyet dengesi ve karşılıklılık ilkesi üzerinden açıklar. Algılanan fayda yüksek ve maliyet düşük olduğunda sadakat artarken, kaliteli alternatiflerin varlığı bağlılığı azaltabilmektedir. Yatırım modeli ise doyum, alternatiflerin kalitesi ve ilişkiye yapılan yatırımın birlikte sadakati belirlediğini öne sürer. Yüksek yatırımın ve düşük alternatif kalitesinin bulunduğu durumlarda bağlılık sürdürülmektedir. Dijitalleşme süreci sadakat dinamiklerini dönüştürmekte, özellikle sosyal medya bağlanma ve sadakat arasındaki ilişkilerde önemli bir

değişken hâline gelmektedir. Bununla birlikte sadakat, yalnızca bireysel değerlendirmelerle değil; duygusal güven, dijital mahremiyet ve kültürel faktörlerle de şekillenmektedir.

Bu çalışmada kuramsal karşılaştırmalar yapılmış olsa da, teorilerin özellikle dijital çağda bireylerin ilişkisel tutumlarına etkilerinin deneysel araştırmalarla desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, bağlanma stillerinin dijital platformlardaki sadakat davranışlarına etkisi ergenler, genç yetişkinler ve yetişkinler gibi farklı yaş grupları açısından karşılaştırmalı olarak incelenmelidir. Sosyal değişim teorisi çerçevesinde çevrim içi flört uygulamalarında bireylerin ödül-maliyet değerlendirmelerinin ve sadakat eğilimlerinin yaş gruplarına göre nasıl farklılaştığı analiz edilmelidir. Yatırım modelinin sadakat dışındaki ilişkisel davranışları, örneğin affetme, krizle başa çıkma veya hesap silme gibi tutumları açıklamadaki gücü, genç yetişkinler ve yetişkin bireyler üzerinde deneysel çalışmalarla test edilmelidir. Teoriler ayrıca ergenlikte başlayan romantik ilişkilerden yetişkinlikteki uzun süreli birlikteliklere kadar farklı ilişki türlerinde sınanmalıdır. Yüksek teknoloji kullanımının yol açtığı dijital mahremiyet sorunlarının, özellikle ergenler ve genç yetişkinlerde sadakat ve güven ilişkileri üzerindeki etkisi boylamsal araştırmalarla ortaya konmalıdır. Terapötik müdahalelerde kullanılan bağlanma temelli yaklaşımların, yaşa özgü bağlanma örüntüleri dikkate alınarak sadakat geliştirme süreçlerine katkısı değerlendirilmelidir. Son olarak, üç teoriye dayalı olarak geliştirilecek ölçek ve modellemeler, farklı yaş gruplarının ilişkisel değerlendirmelerini ve karar süreçlerini daha iyi anlamaya yönelik psikometrik çalışmalarla yapılandırılmalıdır.

Kaynaklar

- Adler AP, Adler P (1988) Intense loyalty in organizations: a case study of college. *Adm Sci Q*, 33:401-417.
- Ahn S, Park J, Ye S (2025) How AI enhances employee service innovation in retail: social exchange theory perspectives and the impact of AI adaptability. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 84:104207.
- Ainsworth MDS, Blehar MC, Waters E, Wall S (1978) *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. Hillsdale, NJ, Lawrence Erlbaum.
- Alaçam S (2020) Evli bireylerde evlilik doyumu, aldatma eğilimi ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Uzmanlık tezi). İstanbul, Işık Üniversitesi.
- Arpaci I, Baloglu M, Ozteke Kozan HI, Kesici S (2017) Individual differences in the relationship between attachment and nomophobia among college students: the mediating role of mindfulness. *J Med Internet Res*, 19:e404.
- Ayyıldız E, Elkin N (2016) Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3:51-68.
- Bashirpour M, Shafi'abadi A, Doukaneifard F (2020) Factors affecting the tendency to marital infidelity: a grounded theory study. *Journal of Qualitative Research in Health Sciences*, 8:16-27.
- Bauman Z (2007) *Liquid Times: Living in an Age of Uncertainty*. Cambridge, Polity Press.
- Beauparlant ET, Machia LV, Oh J (2023) Committed to staying single: adapting the investment model of commitment processes to study singlehood. *Pers Relatsh*, 31:132-155.
- Bender A, Ingram R (2018) Connecting attachment style to resilience: contributions of self-care and self-efficacy. *Pers Individ Dif*, 130:18-20.
- Blau PM (2017) *Exchange and Power in Social Life*. 2nd ed. New York, Routledge.
- Bowlby J (1969) *Attachment and Loss: Vol. 1. Attachment*. New York, Basic Books.
- Bowlby J (1973) *Attachment and Loss: Vol. 2. Separation, Anxiety and Anger*. New York, Basic Books.
- Boyce S, Zeledón P, Tellez E, Barrington C (2016) Gendered jealousy and infidelity norms as sources of sexual health risk and violence among young couples. *Am J Public Health*, 106:625-632.
- Brozowski A, Connor-Kuntz H, Lewis S, Sinha S, Oh J, Weidmann R et al. (2022) A test of the investment model among asexual individuals: the moderating role of attachment orientation. *Front Psychol*, 13:912978.
- Büyükaşahin A, Hovardaoğlu S (2007) Yatırım modelinin bazı ilişkisel değişkenler yönünden incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 22:69-82.
- Cassidy J, Jones JD, Shaver PR (2013) Contributions of attachment theory and research: a framework for future research, translation, and policy. *Dev Psychopathol*, 25:1415-1434.
- Cronin P, Ryan F, Coughlan M (2008) Undertaking a literature review: a step-by-step approach. *Br J Nurs*, 17:38-43.
- Cropanzano R, Mitchell MS (2005) Social exchange theory: an interdisciplinary review. *J Manag*, 31:874-900.

- Doerfler P, Turk KI, Geeng C, McCoy D, Ackerman J, Dragiewicz M (2024) Privacy or transparency? Negotiated smartphone access as a signifier of trust in romantic relationships. *arXiv*, 2407.04906.
- Eichenberg C, Schneider R, Rimpl H (2024) Social media addiction: associations with attachment style, mental distress, and personality. *BMC Psychiatry*, 24:278.
- Emerson RM (1976) Social exchange theory. *Annu Rev Sociol*, 2:335-362.
- Ergün D (2022) Evli bireylerde romantik ilişkilere yönelik rasyonel olmayan inançların, iletişim çatışması türü ve aldatma eğilimi üzerindeki etkisinin incelenmesi (Uzmanlık tezi). Çanakkale, Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Finkel EJ, Eastwick PW (2015) Interpersonal attraction: in search of a theoretical Rosetta Stone. In *APA Handbook of Personality and Social Psychology*. Vol. 3. Interpersonal Relations. (Eds M Mikulincer, PR Shaver, JA Simpson, JF Dovidio):179-210. Washington D.C., American Psychological Association.
- Finkel EJ, Rusbult CE, Kumashiro M, Hannon PA (2002) Dealing with betrayal in close relationships: does commitment promote forgiveness? *J Pers Soc Psychol*, 82:956-974.
- Fox J, Moreland JJ (2015) The dark side of social networking sites: an exploration of the relational and psychological stressors associated with Facebook use and affordances. *Comput Human Behav*, 45:168-176.
- Fraley RC, Shaver PR (2000) Adult romantic attachment: theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Rev Gen Psychol*, 4:132-154.
- Gezer F (2022) Evlilik doyumunun yordayıcıları: Aldatma eğilimi ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar (Uzmanlık tezi). Gaziantep, Gaziantep Üniversitesi.
- Gunther R (2017) How infidelity causes post-traumatic stress disorder. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/rediscovering-love/201709/how-infidelity-causes-post-traumatic-stress-disorder> (Accessed 06.08.2025).
- Hazan C, Shaver P (1987) Romantic love conceptualized as an attachment process. *J Pers Soc Psychol*, 52:511-524.
- Herman JL (1992) *Trauma and Recovery*. New York, Basic Books.
- Homans GC (1958) Social behavior as exchange. *Am J Sociol*, 63:597-606.
- Homans GC (1961) *Social Behavior: Its Elementary Forms*. New York, Harcourt, Brace & World.
- Hsiao A, Ma EJ, Manfreda A, Baker M, Xu J (2023) A social exchange perspective on boosting customer loyalty through culturally competent servers. *J Hosp Mark Manag*, 32:555-577.
- Huang Q, Zhang R, Lee H, Xu H, Pan Y (2024) A study on customer behavior in online dating platforms: analyzing the impact of perceived value on enhancing customer loyalty. *Behav Sci*, 14:973.
- Johnson SM (1996) *The Practice of Emotionally Focused Marital Therapy: Creating Connection*. New York, Brunner/Mazel.
- Kankanhalli A, Tan BCY, Wei KK (2005) Contributing knowledge to electronic knowledge repositories: an empirical investigation. *MIS Q*, 29:113-143.
- Karabacak KA, Demir M (2017) Özerklik, bağlanma stilleri, bilinçli farkındalık ve duygu düzenleme arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12:271-291.
- Korlaelçi MG (1992) Marcel'e göre bağlılık ve sadakat. *Felsefe Dünyası*, 6:37.
- Körner R, Schütz A, Fincham FD (2022) How secure and preoccupied attachment relate to offence-specific forgiveness in couples. *J Res Pers*, 101:104308.
- Labrecque LT, Whisman MA (2020) Extramarital sex and marital dissolution: does identity of the extramarital partner matter? *Fam Process*, 59:1308-1318.
- Le B, Agnew CR (2003) Commitment and its theorized determinants: a meta-analysis of the investment model. *Pers Relatsh*, 10:37-57.
- Levine DT, Stekel DJ (2016) So why have you added me? Adolescent girls' technology-mediated attachments and relationships. *Comput Human Behav*, 63:25-34.
- Liu C, Ma JL (2019) Adult attachment orientations and social networking site addiction: the mediating effects of online social support and the fear of missing out. *Front Psychol*, 10:2629.
- Mikkelsen AC, Ray CD (2024) Commitment, relational uncertainty, and the investment model. *Commun Res Rep*, 41:105-116.
- Mikulincer M, Shaver PR (2016) *Attachment in Adulthood: Structure, Dynamics, and Change*. 2nd ed. New York, Guilford Press.
- Nickerson C (2022) Social exchange theory and relationships: examples & more. <https://www.simplypsychology.org/social-exchange-theory.html> (Accessed 06.08.2025).
- Nonnenmacher N, Noe D, Ehrenthal JC, Reck C (2016) Postpartum bonding: the impact of maternal depression and adult attachment style. *Arch Womens Ment Health*, 19:927-935.
- Özkur SG (2022) Yetişkinlerde aldatma eğiliminin duygusal özyeterlik ve cinsel tutumla ilişkisi (Uzmanlık tezi). İstanbul, İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Özmeriç D (2024) Commitment in long distance romantic relationships: The role of perceived responses to capitalization attempts and perceived mattering (Uzmanlık tezi). Ankara, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

- Putra IGBA, Masnita Y, Kurniawati K, Ningsih IY (2025) The influence of banking super apps on enhancing brand loyalty: a review of social exchange theory. *Dinasti International Journal of Economics, Finance and Accounting*, 6:4134-4147.
- Rajâa O, Mekkaoui A (2025) Revealing the impact of social exchange theory on financial performance: a systematic review of the mediating role of human resource performance. *Cogent Business & Management*, 12:2475983.
- Regan PC (2015) Infidelity. In *The International Encyclopedia of Human Sexuality*. (Eds P Whelehan, A Bolin):583-625. Hoboken, NJ, WileyBlackwell.
- Rusbult CE, Buunk BP (1993) Commitment processes in close relationships: an interdependence analysis. *J Soc Pers Relat*, 10:175-204.
- Rusbult CE, Martz JM, Agnew CR (1998) The investment model scale: measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Pers Relatsh*, 5:357-391.
- Rusbult CE, Van Lange PAM (2003) Interdependence, interaction, and relationships. *Annu Rev Psychol*, 54:351-375.
- Rusbult CE, Zembrodt IM, Gunn LK (1982) Exit, voice, loyalty, and neglect: responses to dissatisfaction in romantic involvements. *J Pers Soc Psychol*, 43:1230-1242.
- Rusbult CE (1983) A longitudinal test of the investment model: the development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *J Pers Soc Psychol*, 45:101-117.
- Rusbult CE (1980) Commitment and satisfaction in romantic associations: a test of the investment model. *J Exp Soc Psychol*, 16:172-186.
- Sagone E, Commodari E, Indiana ML, La Rosa VL (2023) Exploring the association between attachment style, psychological well-being, and relationship status in young adults and adults: a cross-sectional study. *Eur J Investig Health Psychol Educ*, 13:525-539.
- Sengoz A, Dogru T, Mody M, Isik C (2025) Guiding the path to sustainable tourism development: investigating the role of tour guides within a social exchange theory paradigm. *Tour Manag*, 110:105162.
- Sharabi LL, Timmermans E (2021) Why settle when there are plenty of fish in the sea? Rusbult's investment model applied to online dating. *New Media Soc*, 23:2926-2946.
- Simmons BL, Gooty J, Nelson DL, Little LM (2009) Secure attachment: implications for hope, trust, burnout, and performance. *J Organ Behav*, 30:233-247.
- Soğancı D (2017) Bağlanma stillerinin romantik ilişki doyumu üzerindeki etkisi (Uzmanlık tezi). İstanbul, Haliç Üniversitesi.
- Sprecher S (1998) Social exchange theories and sexuality. *J Sex Res*, 35:32-43.
- Stanley SM, Markman HJ, Whitton SW (2004) Communication, conflict, and commitment: insights on the foundations of relationship success from a national survey. *Fam Process*, 41:659-675.
- Stöven LM, Herzberg PY (2020) Relationship 2.0: a systematic review of associations between the use of social network sites and attachment style. *J Soc Pers Relat*, 38:1103-1128.
- Subaşı NG, Kazan H (2020) Çocukluk dönemi bağlanma stillerinin yetişkin iletişimindeki etkisi. *Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 10:147-162.
- Sullivan KT (2021) Attachment style and jealousy in the digital age: do attitudes about online communication matter? *Front Psychol*, 12:678542.
- Sun J, Miller CH (2023) Smartphone attachment and self-regulation mediate the influence of avoidant attachment style on phubbing. *Hum Behav Emerg Technol*, 5:8810293.
- Swift ML, Virick M (2013) Perceived support, knowledge tacitness, and provider knowledge sharing. *Group Organ Manage*, 38:717-742.
- Taran ED (2023) Yetişkin bireylerin romantik ilişkilerinde bağlanma stilleri ve ilişki doyumlarının anksiyete ile ilişkisinin incelenmesi (Uzmanlık tezi). Lefkoşa, KKTC, Yakın Doğu Üniversitesi.
- Terzi S, Işık Ş (2017) Evli bireylerin ilişki bağlanımları: yatırım modeli temelli nitel bir çalışma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15:184-199.
- Thibaut JW, Kelley HH (1959) *The Social Psychology of Groups*. New York, Wiley.
- Thompson RA (2002) Attachment theory and research. In *Child and Adolescent Psychiatry*, 3rd ed. (Ed M Lewis):164-172. Philadelphia, Lippincott Williams & Wilkins.
- Tran P, Judge M, Kashima Y (2019) Commitment in relationships: an updated meta-analysis of the investment model. *Pers Relatsh*, 26:158-180.
- Tsui TYD (2022) Social exchange theory and gender differences in online dating applications and self-esteem: the mediation effects of interpersonal relationships satisfaction (Final project papers). Hong Kong, City University of Hong Kong.
- Türk Dil Kurumu (2025) Sadakat. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişildi 06.08.2025).
- Widom CS, Czaja SJ, Kozakowski SS, Chauhan P (2018) Does adult attachment style mediate the relationship between childhood maltreatment and mental and physical health outcomes? *Child Abuse Negl*, 76:533-545.
- Yılmaz HA, Hovardaoğlu S (2015) Relevance of components of investment model and some variables in close relationships with high and low self-monitoring. *Journal of Human Sciences*, 12:932-949.

Zhang Z, Takahashi Y, Rezwan RB (2025) Knowledge hiding and social exchange theory: a systematic review and meta-analysis. Front Psychol, 15:1516815.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olunduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Etik Onay: Bu çalışma bir derleme yazısı olduğu için etik onaya gerek yoktur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.

Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Ethical Approval: This review study does not require ethical clearance.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Financial Disclosure: No financial support was declared for this study..